

הוא חזי, תננא סליק מן ארעא בקדמיתא. ועננא אתער. וכלא אתחבר לבתר דא בדא. פגוונא דא תננא דקרבנא אתער מתתא ועביד שלימו לעילא ואתחבר פלא דא בדא ואשתלימו כגוונא דא לעילא. אתערותא שרי מתתא ולבתר אשתלים פלא. ואלמלא דכנסת ישראל שריא באתערותא בקדמיתא, לא אתער לקבלה ההוא דלעילא. ובתיאובתא דלתתא אשתלים לעילא.

בא ראה, עשן עולה מן הארץ בהתחלה וענן מתעורר, והכל מתחבר אחר כך זה בזה. כמו זה עשן הקרבן מתעורר מלמטה ועושה שלמות למעלה, ומתחבר הכל זה בזה, ונשלמים כמו זה למעלה. התעוררות מתחילה מלמטה, ואחר כך הכל נשלם. ואלמלא שנסת ישראל מתחילה בהתעוררות בהתחלה, לא יתעורר כנגדה אותו שלמעלה. ובהשתוקקות שלמטה נשלם למעלה.

רבי אבא אמר אמאי כתיב ועץ החיים בתוך הגן ועץ הדעת טוב ורע. עץ החיים הא תנינן דמהלך חמש מאה שנין הוה. וכל מימיו דבראשית מתפלגין תחותיו. עץ החיים במציעות דגנתא ממש והוא נטיל כל מימיו דבראשית ומתפלגין תחותיו.

רבי אבא אמר, למה כתוב ועץ החיים בתוך הגן ועץ הדעת טוב ורע? עץ החיים הרי שנינו שמהלך חמש מאות שנים היה, וכל מימי בראשית נחלקים תחתיו. עץ החיים ממש באמצע הגן, והוא לוקח כל מימי בראשית ונחלקים תחתיו.

דהא ההוא נהר דנגיד ונפיק הוא שריא על ההוא גנתא ועייל ביה ומתמן מתפלגין מיא לכמה סטריין. ונטיל פלא ההיא גנתא. ולבתר נפקי מינה ומתפלגין לכמה נחלין לתתא כמה דאת אמר, (תהלים קד) ישקו כל חיתו שדי. כמה דנפקין מההוא עלמא עלאה ואשקי לאנון טורין עלאין דאפרסמונא דכיא. לבתר פד מטאן לעץ החיים מתפלגין תחותיו בכל סטר פפום ארחוי.

שהרי אותו נהר (בינה) ששופע ויוצא, הוא שורה על אותו הגן ונכנס בו, ומשם נחלקים המים לכמה צדדים. ואותו הגן לוקח הכל, ואחר כך יוצאים ממנה ונחלקים לכמה נחלים למטה, כמו שנאמר (תהלים קד) ישקו כל חיתו שדי. כמו שיוצאים מאותו עולם עליון ומשקה את אותם הרים עליונים של אפרסמון זף. אחר כך פשמיגעים לעץ החיים, נחלקים תחתיו בכל צד כפי דרכו.

ועץ הדעת טוב ורע אמאי אקרי הכי. דהא עץ דא לאו איהו באמצעיתא. אבל עץ הדעת טוב ורע מאי הוא. אלא בגין דינקא מתרין סטריין וידע לון פמאן דיניק מתקא ומריא. ובגין דינקא מתרין סטריין וידע לון ושריא בגווייהו אקרי הכי טוב ורע. וכל אנון נטיעין שריין עלייהו.

ועץ הדעת טוב ורע - למה נקרא כך, שהרי עץ זה אינו באמצע? אבל עץ הדעת טוב ורע מהו? אלא בגלל שיונק משני צדדים וידע אותם כמי שיונק מתוק ומר, ובגלל שיונק משני צדדים וידע אותם ושורה בתוכם נקרא כך טוב ורע. וכל אותם נטיעות שורים עליהם.

וביה אחידן נטיעין אתרנין עלאין ואנון אקרון ארזי לבנון. מאן אנון ארזי

ובו אחוזים נטיעות אחרות

לְבַנּוֹן. אַנּוּן שִׁית יוֹמִין עֲלָאִין שֵׁשֶׁת יָמֵי
 בְּרֵאשִׁית דְּקֶאֱמַרְן. אַרְזֵי לְבַנּוֹן אֲשֶׁר נָטַע.
 נְטִיעוֹת וְדָאֵי דְאִתְקִימוּ לְבִתְרָא. מִכָּאֵן
 וְלִהְלָאָה סְמָךְ מָאֵי הִיא וַיִּסְגּוֹר בְּשֶׁר תַּחְתְּנָה.
 בְּסִטְרוֹי הָוָה. וְהוּוּ דָא בְּסִטְרוֹי דְדָא. וְדָאֵי
 עֲקָרָן קִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְשִׁתִּיל (דף לה ע"ב) לֹון
 בְּאַתְרַ אַחְרָא וְאַתְהִדְרוּ אַנְפִּין בְּאַנְפִּין
 לְקִיּוּמָא. כְּגוּוֹנָא דָא סְמִיכָן עֲלִמִין. עֲקָרָן
 קִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְשִׁתִּיל לֹון בְּאַתְרַ אַחְרָא
 וְאַתְקִימוּ בְּקִיּוּמָא שְׁלִים.

וְאָמַר רַבִּי אַבָּא מְנַלְן דְּאָדָם וְחַוָּה נְטִיעִין
 הָווּ. דְּכַתִּיב, (ישעיה ס) נִצַּר מְטַעֵי מַעֲשֵׂה
 יָדַי לְהַתְּפָאֵר. מַעֲשֵׂה יָדַי דִּיִּיקָא. דְּלָא
 אֲשַׁתְּדְלוּ בַּהוֹן בְּרִיין אַחְרַנִּין. וְכַתִּיב, (ישעיה יז)
 בְּיוֹם נְטִיעָךְ תִּשְׁגְּשְׁגִי דְבַהֵוּא יוֹמָא דְאִתְנַטְעוּ
 בְּעֲלָמָא סְרַחוּ. תַּנְן הַנְּטִיעוֹת כְּקַרְנֵי חֲגָבִים
 הָווּ וְנַהוּרָא דְלַהוֹן דְּקִיק וְלָא הָווּ נַהֲרִין. כִּיּוֹן
 דְּאִתְנַטְעוּ וְאַתְתְּקִנוּ. אַתְרַבִּיאוּ בְּנַהוּרָא
 וְאַקְרוּן אַרְזֵי לְבַנּוֹן. וְאָדָם וְחַוָּה עַד דְּאִתְנַטְעוּ
 לָא אַתְרַבִּיאוּ בְּנַהוּרָא וְלָא סְלִיקוּ רִיחָא וְדָאֵי.
 אַתְעַקְרוּ וְאַשְׁתִּילוּ וְאַתְתְּקִנוּ כְּדָקָא יְאוּת:

וַיְצַו יי אֱלֹהִים. הָא תְּנִינָן לִית צוּ אֱלָא עֲבוּדָה
 זָרָה. יי זוּ בְּרַפְתָּ הַשֵּׁם. אֱלֹהִים אֱלוּ
 הַדְּיַיְנִין. עַל הָאָדָם זוּ שְׁפִיכוֹת דְּמִים. לֵאמֹר
 זוּ גְלוּי עֲרִיוֹת. מִכָּל עֵץ הֶגְן וְלֹא גֹזֵל. אֲכַל
 תֹּאכַל וְלֹא אֲכַר מִן הַחַי וְשִׁפִּיר.

מִכָּר עֵץ הֶגְן אֲכַל תֹּאכַל. דְּשִׁרְיָא לִיה פִּלָּא
 דְּלִיכְלִינְהוּ בִּיחּוּדָא. דְּהָא חֲזִינָן
 אַבְרָהָם אֲכַל, יִצְחָק וַיַּעֲקֹב וְכָל נְבִיאִים אֲכָלוּ
 וְחַיּוּ. אֲבָל אֵילָנָא דָא אֵילָנָא דְּמוֹתָא אִיהוּ (כְּמָה
 דְּכַתִּיב וּמַעֲיָן תַּדְעַת טוֹב וְרַע לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ)
 מָאֵן דְּנִטְיִיל לִיה בְּלַחְדוּדֵי מַיִית. דְּהָא סְמָא דְּמוֹתָא נְטִיל (כְּמִין
 מִי שְׁנוּטְלוּ לְבַדּוּ - מֵת, שְׁהָרֵי סַם הַמָּוֶת נִטְל [בְּגַלל שְׁהוּא מִפְּרִידוּ מֵהַחַיִּים]). וְעַל זֶה כִּי בְּיוֹם אֲכַלְךָ מִמֶּנּוּ

עֲלִיוֹנוֹת, וְהֵם נִקְרָאִים אַרְזֵי
 הַלְבַּנוֹן. מִי הֵם אַרְזֵי לְבַנּוֹן?
 אוֹתָם שֵׁשֶׁה יָמִים עֲלִיוֹנִים, שֵׁשֶׁת
 יָמֵי בְּרֵאשִׁית שְׁאִמְרָנוּ. אַרְזֵי
 לְבַנּוֹן אֲשֶׁר נָטַע, נְטִיעוֹת וְדָאֵי
 שְׁהִתְקִימוּ אַחַר כֶּף. מִכָּאֵן
 וְלִהְלָאָה סְמָךְ. מַהֵי וַיִּסְגּוֹר בְּשֶׁר
 תַּחְתְּנָה? בְּצַדוּ הִיְתָה, וְהִיָּה זֶה
 בְּצַד זֶה. וְדָאֵי עֲקָר אוֹתָם הַקְּדוּשׁ
 בְּרוּךְ הוּא וְשִׁתִּיל אוֹתָם בְּמִקּוּם
 אַחַר, וְחֲזְרוּ לְהִיּוֹת פְּנִים בְּפְנִים
 לְקִיּוּם. כְּמוֹ זֶה סְמוּכִים
 הָעוֹלָמוֹת. עֲקָר אוֹתָם הַקְּדוּשׁ
 בְּרוּךְ הוּא וְשִׁתִּיל אוֹתָם בְּמִקּוּם
 אַחַר וְהִתְקִימוּ בְּקִיּוּם שְׁלִים.

וְאָמַר רַבִּי אַבָּא, מִנֵּין לָנוּ שְׁאָדָם
 וְחַוָּה הֵיוּ נְטוּעִים? שְׁכַתוּב (ישעיה
 ס) נִצַּר מְטַעֵי מַעֲשֵׂה יָדַי
 לְהַתְּפָאֵר. דְּוָקָא מַעֲשֵׂה יָדַי, שְׁלָא
 הִשְׁתְּדְלוּ בְּהֵם בְּרִיוֹת אַחְרוֹת,
 וְכַתוּב (שם יז) בְּיוֹם נְטִיעָךְ
 תִּשְׁגְּשְׁגִי. שְׁבֵאוֹתוֹ יוֹם שְׁנַנְטְעוּ
 בְּעוֹלָם, סְרַחוּ. שְׁנִינּוּ, הַנְּטִיעוֹת
 הֵיוּ כְּקַרְנֵי חֲגָבִים וְאוֹרָם דְּקִיק
 וְלֹא הֵיוּ מְאִירִים. כִּיּוֹן שְׁנַנְטְעוּ
 וְנַתְּקִנוּ, הִתְרַבּוּ בְּאוֹר וְנִקְרָאוּ
 אַרְזֵי לְבַנּוֹן. וְאָדָם וְחַוָּה עַד
 שְׁנַנְטְעוּ, לֹא הִתְרַבּוּ בְּאוֹר וְלֹא
 הֵעִלוּ רִיחַ בְּוִדָאֵי. נְעַקְרוּ וְנִשְׁתְּלוּ
 וְנַתְּקִנוּ כְּרֵאוּי.

וַיְצַו ה' אֱלֹהִים. הָרֵי שְׁנִינּוּ, אִין
 צוּ אֱלָא עֲבוּדָה זָרָה. ה' - זוּ
 בְּרַפְתָּ הַשֵּׁם. אֱלֹהִים - אֱלוּ
 הַדְּיַיְנִים. עַל הָאָדָם - זוּ שְׁפִיכַת
 דְּמִים. לֵאמֹר - זוּ גְלוּי עֲרִיוֹת.
 מִכָּל עֵץ הֶגְן - וְלֹא גֹזֵל. אֲכַל
 תֹּאכַל - וְלֹא אֲכַר מִן הַחַי, וַיִּפְּהָ.
 מִכָּר עֵץ הֶגְן אֲכַל תֹּאכַל -
 שְׁהִתִּיר לוֹ הַפֵּל לְאֲכָלָם יַחַד.
 שְׁהָרֵי רֵאוּנוּ אַבְרָהָם אֲכַל, יִצְחָק
 וַיַּעֲקֹב וְכָל הַנְּבִיאִים אֲכָלוּ וְחַיּוּ.
 אֲבָל עֵץ זֶה, עֵץ הַמָּוֶת הוּא וְכִמּוֹ
 שְׁכַתוּב וּמַעֲיָן תַּדְעַת טוֹב וְרַע לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ.
 וְעַל זֶה כִּי בְּיוֹם אֲכַלְךָ מִמֶּנּוּ

דאיהו מפריש ליה מן חוין). ועל דא כי ביום אכלך ממנו מות תמות בגין דקא פריש נטיעין.

רבי יהודה שאיל לרבי שמעון, הא דתנינן אדם הראשון מושף בערלתו הוה, מאי הוא. אמר ליה דפריש ברית קדש מאתריה ומחולקיה. ודאי מושף בערלה הוה. ושבק ברית קדש ודבק בערלה ואתפתה במלה דנחש. ומפרי העץ דא אתתא. לא תאכל ממנו בגין דכתיב, (משלי ה) רגליה יורדות מות שאול צעדיה יתמוכו. ובהאי הוי פרי, דהא באחרא לא הוי פרי. כי ביום אכלך ממנו מות תמות. בגין דא דאילנא דמותא הוי כדקאמרן. דכתיב רגליה יורדות מות:

(והנחש הנה ערום מפל חנת השדה) רבי יוסי אמר האי אילנא דקא אמרן הוה מתשקי מלעילא ואתרבי והוה חדי כמא דאת אמר ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן. הגן דא אתתא. ונהר דא הוה עייל ביה ואשקי ליה והוה כללא חד (וכדין יי אחר ושמו אחר). דהא מתמן ולתתא איהו פירוודא דכתיב ומשם יפרד.

והנחש. רבי יצחק אמר דא יצר הרע. רבי יהודה אמר נחש ממש. אתו לקמיה דרבי שמעון. אמר לון ודאי כללא חד. וסמא"ל הוה ואתחזי על נחש וצולמיה. דנחש דא איהו שטן וכללא חד.

תנינא בההיא שעתא נחת סמא"ל מן שמיא רכיב על נחש דא וצולמיה הוו חמאן פל בריין וערקן מגיה. ומטו לגבי אתתא במלין וגרימו מותא לעלמא. ודאי בחכמה אייתי סמא"ל לווטין על עלמא וחבל אילנא קדמאה דברא קדשא בריה הוא בעלמא. ומלה דא הוי תלי על סמא"ל עד דאתא אילנא אחרא קדישא דאיהו יעקב ונטל מגיה

מות תמות, בגלל שמפריד הנטיעות.

רבי יהודה שאל את רבי שמעון, זה ששנינו, אדם הראשון היה מושף בערלתו, מה זה? אמר לו, שהפריד ברית קדש ממקומו ומחלקו, ודאי שהיה מושף בערלה. ועזב ברית קדש ודבק בערלה והתפתה בדבר הנחש. ומפרי העץ - זו אשה. לא תאכל ממנו - בגלל שפיתוי (משלי ה) רגליה יורדות מות שאול צעדיה יתמוכו. וכזה היה פרי, שהרי באחר לא היה פרי. כי ביום אכלך ממנו מות תמות - בגלל שעץ המות היה, כמו שאמרנו שפיתוי רגליה יורדות מות.

(והנחש הנה ערום מפל חנת השדה) רבי יוסי אמר, האילן הזה שאמרנו היה משקה מלמעלה, והתגדל והיה שמח, כמו שנאמר ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן. הגן זה אשה. ונהר זה היה נכנס בה ומשקה אותה והיה הכל אחד (ואו"ח אחר ושמו אחר). שהרי משם ולמטה הוא פרוד, שפיתוי ומשם יפרד.

והנחש, רבי יצחק אמר זה יצר הרע. רבי יהודה אמר נחש ממש. באו לפני רבי שמעון. אמר להם, ודאי הכל אחד, וסמא"ל היה, ונראה על נחש וצלמו. שנחש זה הוא שטן, והכל אחד.

שנינו, באותה שעה ירד סמא"ל מהשמים רכוב על נחש זה, וצלמו היו רואים כל הבריות ובורחים ממנו. והגיעו לאשה בדברים וגרמו מות לעולם. ודאי בחכמה הביא סמא"ל קלות על העולם, וחבל את האילן הקדמון שברא הקדוש ברוך הוא בעולם, ודבר זה היה תלוי על סמא"ל,

בְּרַכָּאן דְּלֵא יִתְבְּרַךְ סמא"ל לְעֵילָא וְעֵשׂו
 לְתַתָּא. דְּהָא יַעֲקֹב דְּוִגְמָא דְּאָדָם הָרֵאשׁוֹן הָוָה
 (וְשׁוֹפְרִיָּה) דְּיַעֲקֹב שׁוֹפְרִיָּה דְּאָדָם הָרֵאשׁוֹן הָוָה.
 וְעַל דָּא כְּמָה דְּמִנְע סמא"ל בְּרַכָּאן מְאִילָנָא
 קְדָמָאָה. הֲכִי גַמִּי מִנְע יַעֲקֹב דְּאִיהוּ אִילָנָא
 דְּוִגְמָא דְּאָדָם מִסמא"ל בְּרַכָּאן מְלַעֲיָלָא
 וּמְתַתָּא. וְיַעֲקֹב דִּידִיהּ נְטִיל בְּכָלָא. וְעַל דָּא
 (בראשית לב) וַיֹּאבֶק אִישׁ עִמּוֹ.

בְּתוֹב וְהִנְחֵשׁ הִיָּה עָרוֹם דָּא יִצְר הָרַע דָּא
 מְלֵאף הַמְּוֹת. וּבְגִין דְּנִחַשׁ אִיהוּ מְלֵאף
 הַמְּוֹת גְּרָם מוֹתָא לְכָל עֲלָמָא. וְדָא הוּא רִזָּא
 דְּכַתִּיב, (בראשית ו) קִץ כָּל בֶּשֶׂר בָּא לְפָנַי. דָּא הוּא
 קִצָּא דְּכָל בֶּשֶׂרָא דְּנְטִיל נִשְׁמַתָּא לְכָל בֶּשֶׂרָא
 וְאִקְרִי הֲכִי.

השלמה מההשמטות (סימן ל"ד)

נִשְׁמַת הַזְּכָר, מִן הַזְּכָר. וְנִשְׁמַת הַנְּקֵבָה, מִן
 הַנְּקֵבָה. וְהֵינּוּ דְקָא אָזִיל נַחֵשׁ בְּתַרְהּ
 דְחַוָּה. אָמַר, הוּאִיל וְנִשְׁמַתָּה מִן הַצָּפוֹן
 אֲסִיתְנָה מְהֵרָה. וּמְאִי הַסְּתָה הָוָה, מִשׁוּם דְּבָא
 עָלֶיהָ. שְׁאֵלוּ תַלְמִידוֹי, עוֹבְדָא הֵיכִי הָוָה.
 אָמַר לָהֶם, סמ"אל הָרַשַׁע קִשֵּׁר עִם כָּל
 צְבָאוֹת מַעְלָה עַל רַבּוֹ. מִשׁוּם דְּאָמַר קְדָשָׁא
 בְּרִיךְ הוּא, וְרַדּוּ בְּדַגַּת הַיָּם וּבַעוֹף הַשָּׁמַיִם.
 אָמַר, הֵיאָף אוֹכַל לְהַחֲטִיאוֹ וּלְגַרְשׁוֹ מִלְּפָנָיו.
 יֵרַד עִם כָּל חַיִּילוֹתָיו וּבִיקֵשׁ לוֹ בְּאַרְץ חֶבֶר
 כְּמוֹתוֹ וּמִנּוּ נַחֵשׁ, וְהָיָה לוֹ דְמוֹת גָּמֶל. רַכֵּב
 עָלָיו וּבָא לוֹ אֶצֶל הָאִשָּׁה. אָמַר לָהּ, אַף פִּי
 אָמַר אֱלֹהִים לֹא תֹאכְלוּ מִכָּל עֵץ הַגֵּן. אָמַר
 אֲבָקֵשׁ יוֹתֵר וְאוֹסִיף, כְּדִי שְׁתַּגְרַע הִיא.
 אָמְרָה, לֹא מִנְעֵנּוּ אֶלָּא מַעַץ הַדַּעַת אֲשֶׁר
 בְּתוֹךְ הַגֵּן אָמַר אֱלֹהִים לֹא תֹאכְלוּ מִמֶּנּוּ וְלֹא
 תִּגְעוּ בוֹ פֶּן תָּמוּתוּן. וְהוֹסִיפָה ב' דְּבָרִים,
 אָמְרָה מְפָרִי הַעֵץ אֲשֶׁר בְּתוֹךְ הַגֵּן אָמַר

עַד שְׂבָא אֵילָן אַחַר קְדוּשׁ, שֶׁהוּא
 יַעֲקֹב, וְנִטְל מִמֶּנּוּ בְּרִכּוֹת שְׁלֵא
 יִתְבְּרַךְ סמא"ל לְמַעְלָה וְעֵשׂו
 לְמַטָּה. שְׁהָרִי יַעֲקֹב דְּגָמַת אָדָם
 הָרֵאשׁוֹן הִיָּה (וְיִפְיִין), שְׁיַעֲקֹב יִפְיִו
 שֶׁל אָדָם הָרֵאשׁוֹן הִיָּה. וְעַל זֶה,
 כְּמוֹ שְׁמִנְע סמא"ל בְּרִכּוֹת
 מִהָאֵילָן הָרֵאשׁוֹן, כִּף גַּם מִנְע
 יַעֲקֹב שֶׁהוּא אֵילָן, דְּגָמַת אָדָם
 מִסמא"ל, בְּרִכּוֹת מְלַמְעָלָה
 וּמְלַמְטָה. וְיַעֲקֹב לָקַח אֶת שְׁלוֹ
 כְּפָל, וְעַל זֶה (בראשית לב) וַיֹּאבֶק
 אִישׁ עִמּוֹ.

בְּתוֹב וְהִנְחֵשׁ הִיָּה עָרוֹם, זֶה יִצְר
 הָרַע, זֶה מְלֵאף הַמְּוֹת. וּמִשׁוּם
 שֶׁהִנְחֵשׁ הוּא מְלֵאף הַמְּוֹת, גְּרָם
 מְוֹת לְכָל הָעוֹלָם. וְזֶהוּ סוּד
 שְׁכַתּוֹב (שם ו) קִץ כָּל בֶּשֶׂר בָּא
 לְפָנַי. זֶהוּ קִץ שֶׁל כָּל בֶּשֶׂר
 שְׁנוּטִל הַנִּשְׁמָה לְכָל בֶּשֶׂר, וְנִקְרָא
 כִּף.

השלמה מההשמטות (סימן ל"ד) ספר הבהיר

נִשְׁמַת הַזְּכָר מִן הַזְּכָר, וְנִשְׁמַת
 הַנְּקֵבָה מִן הַנְּקֵבָה, וְהֵינּוּ שְׁהֵלֵף
 הַנְּחֵשׁ אַחֲרֵי חַוָּה. אָמַר: הוּאִיל
 וְנִשְׁמַתָּה מִן הַצָּפוֹן, אֲסִיתְנָה
 מְהֵרָה. וּמָה הַהַסְּתָה שְׁהִיתָה?
 מִשׁוּם שְׂבָא עָלֶיהָ. שְׁאֵלוּ
 תַלְמִידוֹי: אֵיךְ הִיָּה הַמַּעֲשֶׂה?
 אָמַר לָהֶם: סמא"ל הָרַשַׁע קִשֵּׁר
 עִם כָּל צְבָאוֹת מַעְלָה עַל רַבּוֹ,
 מִשׁוּם שְׂאֵמַר הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
 וְרַדּוּ בְּדַגַּת הַיָּם וּבַעוֹף הַשָּׁמַיִם.
 אָמַר, הֵיאָף אוֹכַל לְהַחֲטִיאוֹ
 וּלְגַרְשׁוֹ מִלְּפָנָיו? יֵרַד עִם כָּל
 חַיִּילוֹתָיו וּבִקֵּשׁ לוֹ בְּאַרְץ חֶבֶר
 כְּמוֹתוֹ. וּמִי הוּא? נַחֵשׁ, וְהָיָה לוֹ
 דְמוֹת גָּמֶל. רַכֵּב עָלָיו וּבָא לוֹ
 אֶצֶל הָאִשָּׁה. אָמַר לָהּ: אַף פִּי
 אָמַר אֱלֹהִים לֹא תֹאכְלוּ מִכָּל עֵץ
 הַגֵּן. אָמַר, אֲבָקֵשׁ יוֹתֵר וְאוֹסִיף,
 כְּדִי שְׁתַּגְרַע הִיא. אָמְרָה: לֹא
 מִנְעֵנּוּ אֶלָּא - מַעַץ הַדַּעַת אֲשֶׁר

אלהים לא תאכלו, ולא נאמר לה אלא מעץ הדעת. ואמרה, לא תגעו פן תמותון.

מה עשה סמ"אל הרשע הלך ונגע באילן והיה האילן צונח ואמר (תהלים ל"ו) אל תבואני רגל גאווה ויד רשעים אל תנידני, אל תגע בי. שנאמר ויד רשעים אל תנידני. הלך ואמר לאשה, הרי נגעתי באילן ולא מתי, אף את תגעני באילן ולא תמותי. הלכה האשה ונגעה באילן וראתה מלאך המות בא כנגדה, אמרה אולי עכשיו אני מתה, והקדוש ברוך הוא עושה לו אשה אחרת ונותנה לאדם אלא הריני גורמת לו שיאכל עמי אם נמות, נמות שנינו. ואם נחיה, נחיה שנינו. ולקחה מפריו ונתנה גם לבעלה, נתפקחו עיני שניהם וקהו שניו. אמר לה מהו זה שהאכלתני שקהו שני, כך קהו שני כל הפריות. ישב לו בדין אמת שנאמר (תהלים ט) ישבת לכסא שופט צדק. קרא לאדם ואמר לו, למה ברכת מפני אמר לו, את קלך שמעתי בגן ורעדו עצמותי ואירא כי עירום אנכי ואחבא. פי עירום אנכי, מפעלי. פי עירום אנכי, מצוויי. פי עירום אנכי, ממעשי ואחבא.

מה היה לבושו של אדם עור של צפורן, והפשיטו מעליו. ראה עצמו ערום, שנאמר מי הגיד לך, אלא האשה שהבאת לי היא הדיחה אותי מדבריה. שנאמר האשה אשר נתת עמדי היא נתנה לי מן העץ. אמר לה הקדוש ברוך הוא, לא דיין שחטאת אלא שהחטאת לאדם.

לי היא הדיחה אותי מדבריה, שנאמר האשה אשר נתת עמדי היא נתנה לי מן העץ. אמר לה הקדוש ברוך הוא: לא דיין שחטאת, אלא שהחטאת לאדם? אמרה לפני: רבוננו של עולם,

בתוך הגן אמר אלהים לא תאכלו ממנו ולא תגעו בו פן תמותון. והוסיפה שני דברים. אמרה, מפרי העץ אשר בתוך הגן אמר אלהים לא תאכלו, ולא נאמר לה אלא מעץ הדעת. ואמרה, לא תגעו בו פן תמותון. מה עשה סמ"אל הרשע? הלך ונגע באילן, והיה האילן צונח ואמר: (תהלים לו) אל תבואני רגל גאווה ויד רשעים אל תנידני, אל תגע בי, שנאמר ויד רשעים אל תנידני. הלך ואמר לאשה: הרי נגעתי באילן ולא מתי, אף את תגעני באילן ולא תמותי. הלכה האשה ונגעה באילן, וראתה מלאך המות בא כנגדה. אמרה: אולי עכשיו אני מתה, והקדוש ברוך הוא עושה לו אשה אחרת ונותנה לאדם, אלא הריני גורמת לו שיאכל עמי. אם נמות - נמות שנינו, ואם נחיה - נחיה שנינו. ולקחה מפריו ונתנה גם לבעלה. נתפקחו עיני שניהם וקהו שניו. אמר לה: מה שהאכלתני שקהו שני? כך קהו שני כל הפריות. ישב לו בדין אמת, שנאמר (שם ט) ישבת לכסא שופט צדק. קרא לאדם ואמר לו: למה ברכת מפני? אמר לו: את קלך שמעתי בגן, ורעדו עצמותי, ואירא כי עירום אנכי ואחבא. פי עירום אנכי - מצוויי, פי עירום אנכי - ממעשי, ואחבא.

מה היה לבושו של אדם? עור של צפורן, והפשיטו מעליו. ראה עצמו ערום, שנאמר מי הגיד לך? פי עירום אמה. אמר אדם לפני הקדוש ברוך הוא: רבוננו של עולם, כשהייתי לבדי שמא חטאתי לך, אלא האשה שהבאת

אמרה לפניו רבונו של עולם, הנחש השיאני לחטא לפניך. הביא שליפתם וגזר עליהם גזרות דין. תשעה ושלושים קללות ומות והפיל סמ"ל ואת הפת שלו ממקום קדושתם מן השמים, וקצץ רגליו של נחש, ואררו מכל חיה ומכל בהמה, ופקד עליו שיהיה מפשיט את עורו אחר שבע שנים.

ע"כ: (עד כאן מההשמטות)

ויאמר אל האשה אף. רבי יוסי אמר. באף פתח ואף אטיל בעלמא. אמר לה ברא הקדוש ברוך הוא ודאי את העולם, אכלו ממנו והייתם פאלהים יודעי טוב ורע. שהרי הוא כף הוא אלהים שמו עץ הדעת טוב ורע, ועל זה והייתם פאלהים ידעי וגו'.

אמר רבי יהודה לא אמר הכי. דאלו אמר באילנא דא ברא קדשא בריך הוא עלמא ודאי. אכלו מניה והייתם פאלהים יודעי טוב ורע. דהא איהו הכי הוי אלהים שמייה עץ הדעת טוב ורע. ועל דא והייתם פאלהים יודעי וגו'.

אמר רבי יצחק בכלא מלילו שקרא בשירותא דאמרו שקרא הוה. דכתיב אף פי אמר אלהים לא תאכל מפל עץ הגן. ולא הכי. דהא כתיב מפל עץ הגן אכל תאכל וכלהו שרא ליה.

אמר רבי יוסי הא תנינן דפקיד ליה קדשא בריך הוא על עבודה זרה דכתיב ויצו. יי על ברפת השם. אלהים על הדינין. על האדם על שפיכות דמים. לאמר על גלוי עריות. וכי כמה אינשי הוו

הנחש השיאני לחטא לפניך. הביא שליפתם וגזר עליהם גזרות דין. תשעה ושלושים קללות ומות, והפיל סמ"ל ואת הפת שלו ממקום קדושתם מן השמים, וקצץ רגליו של נחש, ואררו מכל חיה ומכל בהמה, ופקד עליו שיהיה מפשיט את עורו אחר שבע שנים: ע"כ.

ויאמר אל האשה אף. רבי יוסי אמר, באף פתח ואף אטיל בעולם. אמר לה לאשה, באילן זה ברא הקדוש ברוך הוא ודאי את העולם, אכלו ממנו והייתם פאלהים יודעי טוב ורע. שהרי הוא כף הוא אלהים שמו עץ הדעת טוב ורע, ועל זה והייתם פאלהים ידעי וגו'.

אמר רבי יהודה, לא אמר כף, שאלו אמר באילן זה ברא הקדוש ברוך הוא את העולם, נאה היה, כי הוא פגרון ביד החוצב בו. אבל לא אמר אלא, מאילן זה אכל הקדוש ברוך הוא ואז ברא את העולם, וכל אמן שונא את חברו, אכלו ממנו ואתם תהיו בוראי עולמות. ועל זה פי ידע אלהים כי ביום אכלכם ממנו וגו', ומשום שהוא ידע את זה, צוה אתכם עליו שלא תאכלו ממנו.

אמר רבי יצחק, בכל דברו שקר. בתחלה שאמרו שקר היה - שכתוב אף פי אמר אלהים לא תאכלו מפל עץ הגן, ולא כף, שהרי כתוב מפל עץ הגן אכל תאכל, וכלם התיר לו.

אמר רבי יוסי, הרי שנינו שצוה אותו הקדוש ברוך הוא על עבודה זרה, שכתוב ויצו. ה' - על ברפת השם. אלהים - על הדינים. על האדם - על שפיכות דמים. לאמר - על גלוי עריות. וכי כמה אנשים

ערייות. וכי כמה אינשי הוו